

Features of electronic learning and its comparative analysis

Ilhom UMIROV¹, Yorkin HAMRAKULOV²

Jizzakh Polytechnic Institute

ARTICLE INFO

Article history:

Received September 2021

Received in revised form

15 September 2021

Accepted 20 October 2021

Available online

15 November 2021

ABSTRACT

This article discusses the features of e-learning in the higher education system, as well as the advantages of blended learning technology in combination with distance learning. The technology of blended learning is presented, which is an important advanced tool for improving the professional level of students.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol2-iss10/S-pp555-560>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Keywords:

traditional learning,
e-learning,
educational resources,
software platform,
competence,
pedagogical technology,
educational programs,
training,
education,
literacy.

Elektron ta’limning o’ziga xos xususiyatlari hamda ularning qiyosiy tahlili

---

ANNOTATSIYA

Kalit so’zlar:
anavaviy talim,
elektron talim,
o’quv resurslari,
dasturiy platforma,
kompetensiya,
pedagogik texnologiya,
o’quv dasturlar,
talim,
tarbiya,
savodxonlik.

Ushbu maqolada oliv talim tizimida elektron talimning o’ziga xos xususiyatlari hamda masofaviy ta’lim bilan birligida Blended Learning ta’lim texnologiyasining afzalliliklari ham qisman yoritib o’tildi. Blended Learning ta’lim texnologiyasi kasbiy kompetensiyalarini takomillashtirish uchun muhim ilg’or xorijiy tajriba vositalari va ularning bir biri bilan qiyosiy tahlillari keltirilgan.

---

¹ Senior teacher, Jizzakh Polytechnic Institute. Jizzakh, Uzbekistan.

² Assistant of the Department of “Vehicle Engineering”, Jizzakh Polytechnic Institute. Jizzakh, Uzbekistan.

Особенности электронного обучения и его сравнительный анализ

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

традиционное обучение, электронное обучение, образовательные ресурсы, программная платформа, компетентность, педагогическая технология, образовательные программы, обучение, образование, грамотность.

В данной статье рассмотрены особенности электронного обучения в системе высшего образования, а также преимущества технологии смешанного обучения в сочетании с дистанционным обучением. Приведена технология смешанного обучения, которая является важным передовым инструментом для повышения профессионального уровня обучающихся.

Oliy ta'lim jarayoniga Blended Learning kabi pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish an'anaviy o'qitish tizimining muqobili sifatida xizmat qilishi zarur. Texnologik yondashuv orqali o'quv mashg'ulotida yuqori darajadagi natijaga erishish mumkin. Bugungi kunda o'qitish tizimi ta'limga bo'lgan an'anaviy qarashlarni zamon talabidan kelib chiqqan holda, yangi nazar bilan ko'rib chiqishni va yangicha yondashuv ko'nikmalarini egallash masalalarini talab etmoqda. Bu esa, o'z o'rnida, innovatsiyalarni faol tatbiq qilish, ilm-fan va ishlab chiqarishni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishni taqozo etmoqda. Ta'lim – bu kelajagimiz demakdir. Ta'lim tizimiga yondashuvni qaytadan ko'rib chiqib, an'anaviy o'qitish modeliga yangi o'qitish standartlarini kiritish zarur. Hozirgi kunda Blended Learning ta'lim texnologiyasini ikki parametr bo'yicha tasniflash mumkin. Birinchisi darsni tashkil etilish modeli bo'yicha, ikkinchisi esa an'anaviy va onlayn elementlarning o'zaro nisbati bo'yichadir.

An'anaviy ta'limdagi mavjud to'siqlarni bartaraf qilish hamda o'qitish jarayonini maksimal darajada samarali rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarni barpo etish maqsadida ta'lim jarayonining bosh bo'g'inlarini aniqlab, ularning kuchli va zaif tomonlarini belgilab olish maqsadga muvofiqdir. Shuning uchun zamonaviy ta'lim texnologiyalarini qabul qilishdan avval an'anaviy va boshqa ta'lim texnologiyalarning jiddiy qiyosiy tahlilini ko'rib chiqish lozimdir.

Respublika OTMlari tizimida professor-o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini takomillashtirish maqsadida O'zbekistan Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2012-yil 26-sentabrdagi "Oliy ta'lim muassasalari pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 278-sonli qarori tashkil etilgan bo'lib, bunda Bosh ilmiy metodik markaz, kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish mintaqaviy markazlari aynan xorijiy tajribalardan foydalangan holda faoliyat olib bormoqda.

O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning "Harakatlar strategiyasi" ustuvor yo'nalishlariga mos holda, kadrlar tayyorlashning ma'no-mazmunini tubdan yangilash, xalkaro standartlar darajasida oliy malakali mutaxassislar tayyorlash uchun zarur sharoitlar yaratish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 20-apreldagi "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PK-2909-son Qarori qabul qilingan. Unda ustuvor vazifalar sifatida quyidagilar belgilangan:

– xar bir oliy ta'lim muassasasi jahoning yetakchi ilmiy-ta'lim muassasalari bilan yaqin hamkorlik aloqalari o'rnatish;

– o'quv jarayoniga xalqaro ta'lif standartlariga asoslangan ilg'or pedagogik texnologiyalar, o'quv dasturlari va o'quv-uslubiy materiallarini keng joriy qilish;

– o'quv-pedagogik faoliyatga, malaka oshirish kurslariga xorijiy hamkor ta'lif muassasalaridan yuqori malakali o'qituvchilar va olimlarni faol jalb qilish;

– magistrant, yosh o'qituvchi va ilmiy xodimlarning stajirovka o'tashlarini, professor-o'qituvchilarni malakasini oshirishni xorijiy ta'lif va ilmiy muassasalarda tashkil qilish vazifalari.

Kasbiy kompetentlikni takomillashtirishda ilg'or xorijiy tajribalar va zamonaviy yondoshuvlar asosida oliy ta'lif muassasalari pedagog kadrlarini malakasini oshirish va qayta tayyorlash tizimining o'qitish shakllari va uslublarini takomillashtirish maqsadida Vazirlar Mahkamasining 2015-yil 20-avgustdagagi 242-sonli qarori bilan tasdiqlangan "Oliy ta'lif muassasalarining rahbar va pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish kurslari to'g'risidagi Nizom"ga tegishli qo'shimchalar kiritildi va Vazirlar Maxkamasining 2017-yil 27-fevraldagagi 103-sonli qarori bilan tasdiqlandi.

Bugungi kunda malaka oshirish va qayta tayyorlov kurslari tinglovchilariga (agar kursdan birinchi marta o'ta olmagan bo'lsalar) elektron ta'lif muhitida masofaviy ta'lif texnologiyalaridan foydalanish orqali kasbiy kompetentsiyalarini takomillashtirishlari uchun keng sharoit yaratildi. Masofadan o'qitish kurslarining dasturiy platformasi, o'quv-metodik resurslarini yaratishda ilg'or xorijiy tajribalardan foydalanildi.

Masofaviy ta'lif bilan birgalikda Blended Learning ta'lif texnologiyasi kasbiy kompetentsiyalarini takomillashtirish uchun muhim ilg'or xorijiy tajriba vositasi vazifasini o'taydi.

Blended Learning ta'lif texnologiyasining afzallikkali yuqoridagi fasllarda xam qisman yoritib o'tildi.

1-jadval

BLENDED LEARNING TA'LIM TEXNOLOGIYASI

BLENDED LEARNING TA'LIM TEXNOLOGIYASINING AFZALLIKLARI	
1. Talabaning o'qituvchi bilan doimiy aloqada bo'lib turishi	Bunda talabaning o'qituvchiga elektron pochta orqali xabar yozishi va qisqa vaqt ichida javob olishi mumkin bo'ladi. O'qituvchini OTMda kutish shart emas. Agar biror muammo sabab uchrashish zarur bo'lib qolsa, o'qituvchining vaqtini elektron pochta, forum yoki chat orqali aniqlash imkon bo'ladi.
2. Birlashtirilgan va mustaqil ta'lif tajribasi	Bunga asinxron internet kommunikatsiyalar texnologiyalari kiradi. Ushbu axborot va kommunikatsiya texnologiyalari talaba va o'qituvchi orasidagi aloqani yaxshilash imkonini beradi. Xorijlik mutaxassis Aleksandr Mak Kenzi 1998-yilda o'tkazgan tadqiqotlariga ko'ra, talabalarni kompyuter baholash modullari orqali baholash qulayroqdir.
3. Ish unumdorligining oshishi	Bunda o'qituvchi bir vaqtning o'zida ko'plab talabalar bilan ishlashi mumkin bo'ladi. Blended learning o'qituvchilarga resurslarni qayta taqsimlash va talabalarning o'zlashtirishlarini ijobiy tomonga o'stirish imkonini beradi. Bu afzallik San Xose shahridagi maktablar tizimida muvaffaqiyatli tekshirilgan.

4. Ta'lim olishda individual yondashuv va uning nazorati	Bunda o'qituvchida talabalarning topshiriqlarni bajarishdagi tezligini, vazifalarning muvaffaqiyatli amalga oshirilayotganligini hamda bajarish vaqtini nazorat qilish imkonini bor. Bu esa xar bir talabaning o'zlashtirishini nazorat qilish va kamchiliklarni to'g'rilashga imkon beradi.
5. Vaqt va joy tanlanmasdan bilim olish imkoniyatining borligi	Yer yuzining istalgan nuqtasida, uyda, ishda, internet-kafeda, shu bilan birga materiallarni yuklab olib, onlayn rejimida ishlash imkonini mavjud. Barcha materiallarni bir joyda bo'lganligi sababli ta'lim samaraliroq bo'ladi.
6. Ko'p marotaba qo'llash kontenti.	Bir nechta fanlardan takrorlanadigan mavzularni qayta yozmasdan, avval yozilganlarini qo'llash orqali ta'lim olinadi. Bu universitetlarda ko'proq qo'llaniladi. Shuningdek, bu afzallik yangi kurslarni ishlab chiqishda vaqtini tejaydi va sarf xarajatlarni kamaytirishga yordam beradi.
7. Ta'lim olishda vaqt tejaladi va moliyaviy harajatlar kamaytiriladi.	Ushbu afzallik ta'lim muassasalariga va o'quvchilarga birdek taalluqli bo'lib, bunda ta'lim muassasalarini o'quv kurslarini yaratishga ketadigan vaqt va mablag'larini tejaydi, biroq bunda faoliyat tezlikda amalga oshmasligi mumkin.
8. Дидактик ёндашишлар хилмачиллиги.	Bilim olishda turli usullar afzal ko'rildi, masalan: ayrim ta'lim oluvchilar eshitish orqali ma'lumotlarni, ba'zilar esa ko'rganlarini yoki o'qiganlarini yaxshi o'zlashtiradilar. Blended Learningda barcha o'quvchitalabalar o'zları xohlagan ma'lumotlarni olish usullarini tanlashlari mumkin. Bunda kursning o'quv materiallari audio yoki video-ma'ruzalarini, turli jadvallarni, chizmalarini joylashtirish mumkin.
9. Ma'lumotlarni to'plash, baholash va bilimni tabaqaqlashtirish imkonи.	Bunda o'qituvchi kursini yaratishda topshiriqlarni murakkabligiga qarab ularni tabaqaqlashtirishiga, shu bilan birga o'qituvchida ta'lim oluvchi bajargan vazifalarni murakkablik darajasiga qarab baholash imkoniyati bo'ladi.

Blended Learning ta'lim texnologiyasi deganda, birinchi navbatda masofaviy ta'lim texnologiyasi yodimizga kelishi tabiiy. Quyida ushbu ta'lim texnologiyasining afzallikkani borasida to'xtalamiz. Masofaviy ta'lim texnologiyasi *an'anaviy ta'lim tizimini* amalga oshirishda duch kelgan muammolarni xal etish yoki shart-sharoit ushbu jarayonni taqozo qilganda qo'llaniladi. Bu jarayon zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan ta'lim samaradorligini oshirishda foydalanishga zamin yaratadi.

"Masofaviy ta'lim" tushunchasi fanga o'tgan asr 90-yillarida kirib kelgan. Ingliz tilida "Masofaviy ta'lim" (distant education) "Masofada o'qitish" (distant learning) kabi variantlarda ham qo'llaniladi. Ta'lim jarayonlarini telekommunikatsiyalardan foydalangan holda tashkil etishni esa (tele training) deb yuritiladi. "Masofaviy ta'lim" tushunchasi bu ta'lim o'quv axborotlarini oluvchiga masofada turib yetkazib berishni ta'minlovchi (sun'iy yo'ldosh, televidenie, kompyuter tarmoqlari va boshqalar orqali) yangi axborot texnologiyalaridan foydalanishga asoslangan maxsus ta'lim xizmatlari to'plami sifatida e'tirof etilgan.

Masofaviy ta'lif afzalliklari:

– tezkorlik fazo va vakt bo'yicha to'siqlarning yo'qligi, yangi dolzarb axborotlarni olish;

- axborot ta'limiy motivlarining ortishi (tarmoqdagi axborotlar);
- kommunikatsion ta'lifning potentsial ishtirokchilari sonining ortishi;
- pedagogik ta'lifning yanada ko'proq motivlashishi, individuallashishi, interaktiv bulishi;

– psixologik talabalarning o'z-o'zini namoyon etishi uchun yanada yaxshiroq xissiy-psixologik sharoitlar yaratilishi, to'siqlarning bartaraf etilishi;

– iqtisodiy ta'lif uchun sarf-xarajatlarning kamayishi. Masofaviy ta'lif jarayonini tashkil etish turli xususiyatlarga asoslangan holda olib boriladi. Masofaviy ta'lifni tashkil etish turlari asosida olib borilgan o'qitish jarayonlari mustaqil ta'lif olishda o'z samaradorligi bilan ajralib turadi.

Blended Learning ta'lif texnologiyasi orqali OTM talabalarini masofali o'qitish shakllarining integratsiyasi xam ko'zda tutiladi.

Ularni quyidagi afzalliklar orqali tushuntirish mumkin:

– OTMning kunduzgi bo'limida taxsil olayotgan talabalar masofali o'qitish kurslarining dasturlaridagi fanlarni o'qiydilar;

– ushbu OTMning o'qituvchisi o'qiyotgan kunduzgi kurslari bilan parallel ravishda va qisman o'qishlari mumkin;

– an'anaviy kurslar doirasidagi virtual ma'ruzalar, seminarlar va taqdimotlar ko'rinishidagi mashg'ulotlar alohida shakllarining birlashmasi bo'lishi mumkin;

– OTM axborot va kommunikatsiya texnologiyalari vositalari bilan qanchalik yuqori jihozlangan bo'lsa, shunchalik o'qitish shakllari turli xil bo'ladi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, Blended Learning ta'lif texnologiyasini tashkil qilishda oliy talim muassasalari professor-o'qituvchisi auditorianing holati, o'rganuvchining istak-xoxishi va moddiy texnik bazaning qay darajada ekanligini inobatga olishi zarur. Elektron ta'lif texnologiyasi an'anaviy ta'lif tizimini amalga oshirishda duch kelgan muammolarni hal etish ushbu jarayonni taqozo qilganda qo'llaniladi. Bu jarayon zamonaviy ta'lif texnologiyalaridan ta'lif samaradorligini oshirishda foydalanishga zamin yaratadi. Bu ta'lif tizimini boshqarishda elektron talim tizimi juda muhim hisoblanadi.

Adabiyotlar ro'yhati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2017-yil 7-fevraldag'i PF-4947-sonli Farmonida ko'rsatilgan 2017–2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha "Harakatlar strategiyasi".

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2017-yil 22-dekabrdagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi. "Xalq so'zi". 2017-yil, 23-dekabr.

3. Begimkulov U.Sh. Zamonaviy axborot texnologiyalari muhitida pedagogik ta'lifni tashkil etish. "Pedagogik ta'lif" jur, № 1, 2004.

4. Begimkulov U.Sh. Pedagogik ta'lif jarayonlarini axborotlashtirishni tashkil etish va boshqarish nazariyasi va amaliyoti: Pedagogika fanlari doktori. diss. – T., 2007. – B.Z.

5. Vafoyev B.R., Ibragimova S.B. Axborot tizimlari va texnologiyalari. O'quv-uslubiy qo'llanma. – T.: O'zDJTI, 2015. – B. 190.

6. Umirov I. (2021). Ta'lim jarayonida elektron talim vositalarini qo'llashning pedagogik-psixologik omillari. Academic research in educational sciences, 2(2).
7. Iskandarov U.I. (2021). Theoretical Fundamentals of Introduction of Electronic Educational Tools to the Educational Process. Central asian journal of theoretical & Applied sciences, 2(1), 1-7.
8. Sobirovich S.S., & Allakulovich N.U. (2020). The implementation of integration in specific and general professional sciences-as a pedagogical problem. PalArch's Journal of Archaeology of Egypt Egyptology, 17(6), 3217-3224.
9. Nurullaev U.A. (2021). O'qitishning muammoli shakli va uning o'quv joriy etishning nazariy-metodik jihatlari. Academic research in educational sciences, 2(2).
10. Ernazarov A.A. (2019). Необходимость применения систем автоматизированного проектирования при обучении студентов инженерных специальностей высших учебных заведений. Вестник науки. 1(11), 20-26.
11. Turmatov J.R., & Askarov I.B. (2020). Динамическая оценка исследовательской компетенции студентов. Общество, (1), 87–89.
12. Askarov I.B. (2017). Basic stages of training to research activity future professional education teachers. Eastern European Scientific Journal, (5).
13. Askarov I.B. (2017). Основные подходы и принципы подготовки будущих педагогов профессионального обучения к исследовательской деятельности. Актуальные научные исследования в современном мире, (2-6), 25-32.
14. Askarov I.B. (2017). Управление и планирование процессом формирования исследовательских умений и навыков будущих преподавателей профессионального образования. Школа будущего, (2), 10-15.
15. Begmatov B.Ya. (2020). Texnika oliv ta'lim muassasalarida talaba amaliyoti tadqiqi. Academic research in educational sciences, (3).
16. Аскarov И.Б. (2016). Подготовка к исследовательской деятельности будущего педагога профессионального обучения. In Педагогическое мастерство (39-42 ст.).
17. Begmatov B. (2021). Texnika oliv ta'lim muassasalari talabalarining kasbiy moslashish jarayonini amaliyotning ahamiyati. Academic research in educational sciences, 2(10), 932-938.
18. Daniyarovna H.S. (2021). The Contents of Students' Independent Education and Methods of Implementation. Psychology and Education Journal, 58(2), 1445-1456.